

Proseče dlani

DUHOVNIK –
BESEDNI,
LIKOVNI IN
GLASBENI UMETNIK

Jože Zadavec

Jože Zadavec

Proseče dlani

Duhovnik - besedni, likovni
in glasbeni umetnik

Družina 2004

Jože Zadavec

PROSEČE DLANI

Duhovnik - besedni, likovni in glasbeni umetnik

Uvodni esej: Alojz Rebula

Oblikoval in opremil: Tone Seifert

Prelom: Družina d.o.o.

Izdala: Družina d.o.o.

Za založbo: dr. Janez Gril

Tisk: Tiskarna Schwarz d.o.o.

Ljubljana 2004

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

262.14(497.4):159.954

PROSEČE dlani : duhovnik - besedni, likovni in glasbeni umetnik / [uredil] Jože
Zadavec ; [uvodni esej Alojz Rebula]. - Ljubljana : Družina, 2004

ISBN 961-222-518-4

1. Zadavec, Jože, 1939-

214405632

Slovenski duhovnik – kam?

Ne vem, ali se med katoliško duhovščino, slovensko še posebej, še plazi tista svojevrstna kriza, o kateri se je govorilo pred leti, tako imenovana kriza identitete.

Duhovnik, ki postaja Hamlet na terasi čedalje manj krščanskega sveta ...

»Kaj naj pomeni danes moje duhovništvo? Mar ne živim v dobi božje smrti? S čim naj utemeljujem poklic, ki ga je sekularizirani potisnil med obrobne in neracionalne? Ali ne leze vame rastoči občutek neke tragične odvečnosti? Državna uprava, politika, šolstvo, medicina, tehnika, šport, kultura – ali niso vse te veje družbe že do-

volj pokrite z laično zasedbo, da bi imel kaj iskati na njih duhovnik? Ali ni celo metafizična potreba, kolikor je še ni zadušil porabniški materializem, po svoje pokrita od zmeraj novih oblik duhovnosti tja do spiritizma in horoskopstva? Ali ni moja sakralna strokovnost, da jo tako imenujem, odveč v svetu, ki posebno v intelektualnem sloju sakralnosti več ne potrebuje, ker se je popolnoma zapisal imanenci, neintelektualni sloj pa jo potrebuje še manj, v svoji uživaški in športni samozadostnosti?

Kako naj bo v takšnem ozračju duhovniški poklic nekaj, kar naj použije vso mojo moško angažiranost, obenem pa me notranje docela poteši v mojem občutku bivanjske pomembnosti?«

Takšna nekako so morala biti vprašanja, ki si jih je zastavljala – in si jih zastavlja, če še obstaja – ona identitetna kriza. Vprašanja, ki se dajo vsa strniti v eno samo besedo: čemu duhovnik danes?

Duhovnika, ki bi se tako spraševal sredi svojih duhovniških opravil, sredi svojih župljanov in veroučencev, bi lahko primerjali z vinogradnikom, ki bi se sredi svojih vinogradov spraševal: čemu naj bom

naprej vinogradnik, ko je svet poln proizvodnje vseh mogočih drugih lažjih pijač?

Absurdna kriza torej.

Kriza identitete, ki ni nič drugega kot kriza vere.

Če verjameš v obstoj nevidnega sveta, Boga, v Kristusovo božanstvo, v Cerkev, v nesmrtno usodo človeka, se ne moreš spraševati, čemu naj boš duhovnik; očitno si duhovnik zato, da izpelješ tisti delež odrešenjskega dela, ki je bil tebi poverjen: da privedeš čim več ljudi v večno življenje.

Z vidika verujočega gre torej za nesmiselno krizo: praktično za krizo nevere.

Kot takšna seveda ni nujno vezana na naš današnji čas. A sekularizacija, ki razkristjanja moderno duhovno ozračje, nedvomno ustvarja zanjo posebno ugodno psihološko klimo.

Ne vem, koliko se je ta kriza javljala v tujih katoliških okoljih. Nekaj nam vsekakor pove dejstvo velikega osipa, ki je po koncilu prizadel svet posvečenih oseb, čeprav morda bolj redovnike kot duhovnike. A če je bila kriza kje do neke mere razumljiva, je bila to v našem slovenskem okolju, kolikor se je javljala v njem. Razlog je jasen: je v zvezi s svojevrstno, če že ne edinstveno vlogo, ki jo je slovenski duhovnik odigral v slovenski narodni zgodovini. Nič ne bi bilo bolj naravno, kot če bi se – seveda versko omahljiv duhovnik – začel spraševati o smislu svojega poklica v času, ko je ta poklic navidez obvisel v nekakšni družbeni vprašljivosti, odkar so namreč njegovo do nedavnega vodilno, prosvetiteljsko, narodno formativno vlogo prevzeli drugi družbeni subjekti v javnem življenju.

Sodobni slovenski duhovnik se lahko s ponosom, pomešanim z nekakšnim domotožjem, spominja, kaj vse je prispeval k življenju slovenskega naroda njegov sobrat, in to od pokristjanjenja vse do 20. stoletja, še prav posebej pa v stoletjih po tridentinskem koncilu.

Kot sem nekje že napisal, gre za eno samo sekvenco pionirskih začetkov na vseh področjih javnega življenja.

Prva slovenska knjiga, prva slovenska slovnica, prvi slovenski prevod, prvi slovenski časnik, prva slovenska povest, prva slovenska založba, prva slovenska gimnazija, prvi slovenski gimnazijski učbeniki, prva slovenistična znanost, prvi planinski podvigi, prvo združništvo – vse to je slovenski narod prejel iz rok katoliškega duhovnika.

Takšna pionirska in vsestranska soudeležba pri zidavi slovenske narodne hiše je slovenskega duhovnika v primeri s tujo duhovščino

morala svojevrstno zaznamovati. Natančneje: ozemljiti. Ga prav posebej nahraniti s časom in prostorom, ki mu je bil dan. Pravzaprav ga je ozemljila že izvorno, saj je bil slovenski duhovnik sin svojega ljudstva, praviloma kmečki sin.

Gre za ozemljitev, nastalo iz specifičnih slovenskih družbenih razmer, kjer je bil narod brez lastnega vodstvenega sloja, saj je bil ta, bodisi v svoji plemiški ali pozneje državnouradniški zastopanosti tuj, praviloma nemški, na obrobju tudi madžarski ali italijanski. V praznini med njim in neukim kmečkim ljudstvom je ostajal samo duhovnik – slovenski duhovnik, človek iz njegovih vrst, poznavalec njegovega jezika, njegove krajine, njegovih življenjskih razmer ter bivanjskih hrepenenj. K temu je posebej prispeval nemir dobe, stoletja zaznamovane s turško grožnjo in v modernem – konkretno v 19. stoletju – z grožnjo germanizacije oziroma raznarodovanja. Tako so ob pomanjkanju meščanskega sloja same zgodovinske razmere vsilile slovenskemu duhovniku vlogo posrednika, zagovornika, prosvetitelja in vodnika, in to praktično vse do konca 19. stoletja, do izoblikovanja prvih generacij slovenske laične inteligence.

(Premalo se poudarja neka druga ustvarjalna duhovnikova vloga, odločilna za narodni povzdig: njegova vloga pri spodbujanju in formaciji laične inteligence. Praktično ga skoraj ni laičnega intelektualca v 19. stoletju, vključno z voditelji naše narodne renesanse, ki ga ne bi bil poslal v šole in potem večkrat tudi vzdrževal domači župnik ali kaplan ...)

Gledano sociološko lahko rečemo, da je do te ozemljitve prišlo v trojni obliki, kolikor je duhovnik, navadno v svoji župnijski funkciji, nastopal kot kmet, gospodarstvenik in politik.

Te trojne oblike so si tudi zaporedno sledile v skladu s časovnim razvojem, čeprav se medsebojno niso izključevale, ampak se večkrat tudi pokrivalo.

Duhovnik kmet.

Vsakdo pozna duhovito Smrekarjevo karikaturu, v kateri se pisatelju Finžgarju zavija okrog hlačnice vrv, s katero skuša zadržati prašička: simbolična upodobitev slovenskega duhovnika kmeta, čeprav sam Finžgar, duhovnik intelektualca, ni bil najprimernejši vzornik zanjo.

Nisem usposobljen za poseben prikaz o tem, kdaj, kako in v kakšnem obsegu se je razvila na Slovenskem župnijska ekonomija, po

domače farovška posest. Razvoj je moral biti zelo različen, če na primer upoštevamo poljedelske razmere na Štajerskem ali na Krasu, na Dolenjskem ali v Prekmurju. Vsekakor v slovenski gospodarski zgodovini najdemo med duhovniki učitelje poljedelstva, sadjarstva in čebelarstva. Naj omenimo samo Baragovega misijonarja Pirca, ki je že prileten prenesel v ameriško Minnesoto svojo sadjarsko strokovnost z isto neugnano radoživostjo, s katero je tja prenesel svoj evangelijski zanos. Sicer pa je značilno, da je Slomšek kot mlad duhovnik v perspektivi službovanja na deželi hotel napraviti tečaj in zadevne izpite iz poljedelstva. Seveda tukaj zasluži poseben poudarek vse tisto prosvetitveno delo, ki ga je v poljedelski vzgoji na Slovenskem opravil redovnik, cistercijanec v Stični ali sin sv. Brunona v štirih slovenskih kartuzijah.

Drugo vprašanje bi seveda bilo, do kakšne mere se je ta »ozemljenost« še harmonično zlagala z osnovno duhovnikovo poklicanostjo oziroma koliko je tudi morebiti prestopila ravnovesje benediktinskega *Ora et labora*. V naši zavesti lebdi še – morda tudi pod vplivom Cankarjeve literature – podoba duhovnika zemljaka, samozavestnega upravljalca župnijske posesti.

A nedvomno so mnogi duhovniki, ki so del svojega časa posvečali – bodisi iz preživetvene nuje bodisi iz zvestobe župnijski tradiciji – košnji in žetvi, živini in vinogradu, znali ta svoj zemeljski življenjski ritem uglaševati z duhom svojega poklica. Tako so v ponižni intimnosti z zemljo posebej doživljali skrivnost nevidnega, v pomirljivi izmenjavi letnih časov z božjimi.

Na takšen duhovniški lik, v katerem bi se poklicna vnema svetniško družila z zvestobo zemlji, v naši literaturi še čakamo.

Morda bi lahko videli primer takšne upodobitve v zemeljsko pregnantnem pripovedništvu Janeza Jalna, ko bi bilo psihološko bolj poglobljeno in duhovno bolj privzdignjeno.

Duhovnik gospodarstvenik.

Drugačno, socialno in družbeno ozemljitev duhovnika je prinesla moderna kapitalistična doba, ki je posebej ogrozila gospodarsko in biološko celico našega naroda, kmečko posest. Nihče ni mogel bolje videti te krize kmečkega stanu kakor duhovnik. In ko je prišlo v drugi polovici 19. stoletja do izselitvenih valov, nihče ni tako sledil slovenskemu izseljencu kakor slovenski duhovnik, ki mu je bil v novi domovini tudi socialni svetovalc, urednik listov, kulturni organizator. Nič

čudnega torej, če je ta doba ustvarila tip duhovnika, odprtega socialnemu vprašanju in organizatorja pomoči malemu človeku. Tukaj se pred nami arhetipsko zariše monumentalni lik Janeza Evangelista Kreka z njegovo socialistično idejo. Duhovnik je zdaj postajal organizator podpornih društev in različnih zadrug in to ostal tja do druge svetovne vojne.

Kakor v primeru duhovnika kmeta je seveda tudi v primeru duhovnika socialnega delavca obstajala nevarnost, da ga gospodarsko-organizatorska vnema oddalji od njegovega poklica, da postane duhovnik bolj bojevnik za pravico tega sveta kakor za stvar božjega kraljestva. Sicer pa se ta možnost – možnost prevešanja nadnaravnega v socialno – v svetu ni nehala, kakor je v zadnjih desetletjih pokazala vrsta primerov, od duhovnikov delavcev v Franciji do teologije osvoboditve v Latinski Ameriki.

Duhovnik politik.

Nekako vzporedno je ob duhovniku gospodarstveniku začel nastopati tudi duhovnik politik. Seveda to nikakor ni bila izključna značilnost slovenskega okolja, saj je do tega pojava prihajalo tudi v večjih katoliških skupnostih po Evropi (npr. don Sturzo v Italiji). So pa slovenske razmere ob pomanjkanju laične inteligence ta pojav še posebej izpostavile, in to do take mere, da je duhovnik postal voditelj vsenarodne politične stranke in v jugoslovanski vladni kombinaciji celo notranji minister, kakor je to bil dr. Anton Korošec. V zaslužnji Primorski je takšno voditeljsko vlogo odigral Vergil Šček.

Potreba po organizaciji katoliške politične stranke v dobi pritiska nemškega liberalizma in še posebej nove marksistične socialdemokratske stranke je posebej iz poljedelskega župnika napravila političnega animatorja in organizatorja. S kakšnim tveganjem, da se s takšno angažiranostjo okrne njegova nadnaravna poklicanost, je jasno. Posebno ob znanem dejstvu, da nobena stvar ne razvne strasti tako kakor politika.

Dejansko ni mogoče zanikati, da je prišlo tudi do primerov ekscesov, posebno v času, ko je politična angažiranost šla tako rekoč do smrtnih meja, se pravi v času komunistične revolucije.

Duhovnik kulturnik.

K tem trem kategorijam tudi tostransko angažiranega duhovnika – duhovniku kmetu, duhovniku gospodarstveniku in duhovniku po-

litiku – je treba pridružiti neko drugo duhovniško kategorijo, ki je odločilneje od njih zaorala v slovensko narodno usodo, namreč duhovnika kulturnika.

Ali si je sploh mogoče predstavljati slovensko kulturo brez imen kakor Trubar, Vodnik, Slomšek, Gregorčič, Mahnič, Krek, Jeglič, Škrabec, Ušeničnik, Izidor Cankar, Finžgar, Breznik, Trstenjak?

In tukaj lahko po vrsti omenimo vsaj nekaj strok in imen: zgodovino (Gruden), jezikoslovje (Škrabec, Breznik, Šolar), filozofijo (Mahnič, Lampe, Ušeničnik, Janžekovič, Stres), literaturo (Gregorčič, Medved, Sardenko, Pogačnik, Meško, Finžgar, Jalen, Cajnkar, Truhlar), kritiko in umetnostno zgodovino (Izidor Cankar), psihologijo (Trstenjak), slikarstvo (Kregar), glasbo (Vodopivec, Tomc).

V tem primeru, se pravi v primeru duhovnika kulturnika, gre za bistveno drugačno ozemljitev: za globlji prodor ne v slovensko zemljo, gospodarstvo in politiko, ampak v slovenskega duha.

Pri tem je zanimivo opaziti, da slovenska duhovniška literatura ostaja skoraj bolj laično kot religiozno zaznamovana, manj mistično naravnana kot kakšen laični avtor (npr. Cankar ali Kosovel). To je vsekakor mogoče reči o delu najpomembnejšega prozaista med duhovniki, F. S. Finžgarja, katerega literatura se skoraj ne vzdigne iz narodnoobrambne in humanistično vzgojne lege: tipično religiozni motiv je pri njem, naj je sicer njegovo pisanje še tako »krščansko«, redek. Vsekakor je bolj od duhovniške proze in dramatike videti religiozno zaznamovana duhovniška poezija, kar bi bilo mogoče dokazati na primer pri Pogačniku, Truhlarju in Kosu.

Vendar si postavimo vprašanje: je tudi kultura morda v slovenskem duhovniku, ki se je posebej na tem področju čutil na frontni črti narodovega napredka, kakorkoli vplivala na njegovo nadnaravno življenjsko opcijo? Z drugo besedo: je morda duhovnika literatura inficirala s svojimi negativnimi psihologizmi, kakor so na primer ambicija, ljubosumnost, prestižnost, maniriranost? Vprašanje seveda bolj zadeva njegovo biografijo, čeprav ta ne more biti brez odmevov v njegovi literaturi, kakor je na primer pri Gregorčiču. Morda ne bi bili krivični, če bi rekli, da je literatura, s katero se je – tudi v prilagojevanju kulturni modi – ukvarjal, slovenskega duhovnika do neke mere posvético- mondenizirala, četudi tukaj ne mislimo na kakšne odpade (Aškerc, Lenart, Izidor Cankar).

Značilnost nove dobe, ki jo časovno označuje nastop komunističnega sistema sredi 20. stoletja, pa je ta, da je hkrati nagnila v zaton

vse omenjene tipe slovenskega duhovnika, vsaj znotraj matičnega slovenskega prostora, k čemur se je v drugi polovici stoletja pridružil še novi kurz katoliške Cerkve po 2. vatikanskem koncilu.

V komunističnem sistemu je še kje lahko v skromni meri vztrajal duhovnik kmet, a ni bil več mogoč duhovnik gospodarstvenik in še manj duhovnik politik. Obrobno, se pravi izključno v katoliškem prostoru, je lahko do neke mere vztrajal duhovnik kulturnik in književnik. Pač pa so v zunajmatičnem prostoru okoliščine dopuščale in celo spodbujale, da je duhovnik naprej nastopal v svoji družbeno spodbujevalni, socialnopolpodorni in tudi politični vlogi, kakor to dokazujejo na primer imena p. Tomažiča ali mons. Škrbca.

Vse kaže, da trenda, ki ga je prinesla druga polovica 20. stoletja z zmanjšanjem oziroma izločitvijo vloge slovenskega duhovnika v laični sferi, pokomunistične demokratične razmere ne bodo spremenile. Vmes je namreč, kot je bilo že omenjeno, stopil tudi novi razvoj Cerkve 2. vatikanskega koncila z njenim poudarjanjem prvenstveno evangelizacijske vloge duhovnika. Poleg tega je slovenska laična inteligenca že tako ne samo kvantitetno, ampak tudi kvalitetno dorašla, da je mogoče domnevati, da bi duhovnik, če bi hotel veljavno tekrovati z njo na kulturnem področju, težko to usklajeval z obveznostmi svojega poklica. Ob tem pa bi bilo vendar obžalovati, če bi se v slovenski kulturi pretrgala žlahtna duhovniška tradicija, kateri ta kultura toliko dolguje. Poleg tega je slovenski prostor tudi v svojih zmogljivostih premajhen, da mu ne bi še naprej koristil prispevek duhovniškega intelektualnega potenciala.

Vsekakor se lahko vprašamo: ali imajo opisani štirje duhovniški tipi le kaj perspektive za preživetje v novi laicizirani in sekularizirani, še več, čedalje bolj razkristjanjeni družbi?

Duhovnik, ki bi bil lahko v preteklosti kmet, si danes – tudi zaradi poklicne obremenjenosti ob številnih nezasedenih župnijah – pač ne more obetati večjega opravka z zemljo, njenim naporom in njeno poetiko, kakor mu to ponujajo možnosti njegovega župnijskega vrta.

Prav tako župnik, ki bi se v drugačnih časih posvečal gospodarskim dejavnostim – seveda ne v svoj lastni prid, ampak krekovsko v prid skupnosti –, zdaj ne bi mogel izživljati svojega talenta zunaj ozkega manevrskega prostora, ki mu ga nudijo gospodarske potrebe župnije ali škofije.

Manevrski prostor pa se je najbolj zožil za duhovnika politika,

strankarskega človeka, saj si je na primer danes na Slovenskem nemoogoče predstavljati republiškega predsednika s kolarjem, kakor si na vrhu narodnega vodstva ni mogoče predstavljati novega dr. Korošca.

Kaj pa področje kulture?

Ni dvoma, da se današnjemu in jutrišnjemu duhovniku odpira še največ maneverskega prostora v kulturi. Mišljena je seveda laična kultura, saj je teološka kultura stvar njegovega obveznega poklicnega znanja. Že je bilo omenjeno, da bo zaradi objektivnih okoliščin težko tekmoval na področju laične kulture, čeprav bi bila njegova navzočnost na naši kulturi njivi več kot dobrodošla.

Vzemimo področje znanosti.

Kljub objektivnim težavam se bo duhovnik lahko posvečal znanosti – ne nujno samo humanistični –, bodisi če bo hotel dosledno slediti svojemu znanstvenemu erosu bodisi če mu bo to omogočil poseben položaj v Cerkvi (na primer članstvo jezuitskega reda, ki kot znano skuša gojiti talente svojih članov).

V umetnosti so možnosti videti še bolj odprte, tako v glasbi kakor v likovni umetnosti (tu danes blesti p. Rupnik), morda manj v literaturi. Namreč kreativni literaturi, ki se na bivanjski ravni ne drži rada bivanjske linearnosti, ki je pri duhovniškem poklicu samoumevna. Tako bi tvegala misel, da bo duhovnik le težko avtor del, ki bodo presegala vzgojno ali humanistično raven.

Je torej nova doba duhovnika bivanjsko in človeško omejila, ko je nekatere njegove sekundarne dejavnosti, značilne za, recimo »klerikalne« čase, prenesla na laike?

Nedvomno, če duhovnik svojega poklica ne jemlje za to, kar dejansko je – poklic ne za časno, ampak za eshatološko angažiranost.

Postavlja se torej vprašanje prave identitete duhovnika: kaj duhovnik pravzaprav predstavlja, za kaj mu gre, kaj hoče doseči.

Izključiti to eshatološko razsežnost iz duhovniškega poklica se pravi toliko kot ta poklic izvotliti, ga sploščiti na raven nekakšnega socialnega ali pedagoškega servisa ga napraviti odvečnega.

Eshatološka dimenzija, to je druga beseda za večnost. In duhovnika lahko opredelimo kot delavca za večnost.

Pri katoliškem duhovniku ne gre za neko svojevrstno in čudaško samopoklicanost na ravni zasebnega preroštva, ampak za trdno včlenjenost v organizem dvatisočletne katoliške Cerkve, same včlenjene v nadčloveški zgodovinski pojav Jezusa Kristusa.

Gre za včlenjenost v neko racionalno organiziranost, ki je organi-

ziranost discipline in milosti. Duhovnik je človek, ki je predal svojo osebno usodo

Cerkvi v njeni strategiji za odreševanja sveta, v strategiji za nesmrtnost.

Tu smo na področju vere, se pravi na področju prepričanja o obstoju nevidnega, kakor lahko prevedemo znano definicijo iz Pisma Rimljanom.

Ta vera bo najprej dala duhovniku potrebno poklicno samozavest, ki ne bo dopuščala nobenega domotožnega oziranja po raznih neduhovniških dejavnostih, ampak se bo poklicno čutil popolnoma zaokrožen kot duhovnik. Kot duhovnik se bo počutil na svojem pravem življenjskem mestu. Kot duhovnik se bo počutil srečen.

»Bil sem srečen duhovnik.« – Laiku nič bolj ne imponira, kot če sliši takšno izjavo iz ust starega duhovnika.

Vera bo dala duhovniku, da bo videl v Cerkvi kaj več kot civilizacijski dejavnik, vpet na rimsko imperialno organiziranosti. V njej bo videl Kristusovo telo v zgodovini. Ta vera mu bo dala gotovost, da bo kljub vsemu na svojem mestu prav tam, kamor ga bo Previdnost postavila, bodisi v hribovsko vas bodisi za univerzitetni kateder.

Ali naj to novo samorazumevanje duhovniškega poklica pomeni tudi, da naj se slovenski duhovnik, potem ko je bil stoletja animator narodove usode, odpove zanimanju zanjo?

Takšna razzemljitev bi bila napačna, in sicer v dvojnem pogledu. Najprej glede nas splošno dolžnost, da duhovnik čim intimneje živi svoj čas in išče v njem božji *kairos*. A še bolj napačna bi bila takšna abdikacija pri slovenskem duhovniku, in to ne samo glede na tradicijo, ki ga je naredila za »narodovega delavca«, ampak še posebej glede na poganizacijski val, ki je iz Evrope začel butati na slovenski otok.

Ali slovenskega duhovnika še veže dolžnost za ohranjevanje njegovega malega naroda? Ne bi ga vezala, ko ta narod na svoji periferiji ne bi še naprej kopnel od asimilacijskega pritiska, v svoji notranjosti pa bil utrjen v mirni in dokončni narodni zavesti. Na začetku tretjega tisočletja sta oba pogoja še daleč od izpolnitve. In slovenski duhovnik, naj bo še tako eshatološko motiviran, ne bo mogel ostati ravnodušen, saj to ne bilo pri njem samo neko človeško, ampak tudi duhovniško umanjkanje. Mislim, da božji služabnik Slomšek ostaja v tem pogledu res vzornik za vse slovenske čase.

Slovenski duhovnik ne bo več kmet, gospodarstvenik, politik, kvečjemu kulturnik (ja, v kulturi bi lahko še mnogo pomenil, kakšno

sveto kulturno delo bi v našem malem okolju lahko opravljalo kakšno recimo jezuitsko kritično pero, ko bi slovenskim jezuitom šlo za zahtevnejšo kulturo ...). A bo lahko pobudnik vsestranskega duhovnokulturnega dogajanja, od dela z mladimi (pevski zbori, krožki, letovanja) do organiziranja predavanj za starše in zakonce, od pripravljanja božičnic in proslav do ohranjanja cerkvene kulturne dediščine. A tudi če bo samo duhovnik, oznanjevalec Kristusa, sejalec Besede in delivec zakramentov, bo v polnem živel svojo identiteto: sredi sveta, zasvojenega od vidnega, bo pričevalec nevidnega in sredi človeštva, tonečega v obup, bo nosilec odrešenjskega sporočila.

Alojz Rebula